

Umumiy o'rta ta'lim maktabi 6-sinf adabiyot darsligidagi Rahmat Fayziyning "Hazrati inson" romanidan parchaning o'tilishi bo'yicha metodik tavsiya

Raufova Marjona

Rahmatova Mohina

SamDU Kattaqo'rg'on filiali Pedagogika va tillarni o'qitish fakulteti

Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi talabalari

ANNOTATSIYA: . Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiyot darsliklarini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar asosida qo'llaniladigan metodlar va o'quvchilarga mavzuni qulay va oson tushunishlari uchun qo'llaniladigan uslublar va tavsiyalar keltirilgan. Jumladan ushbu metodlar, usullar va tavsiyalar bakalavr bosqichida o'qiyotgan talabalarning mustaqil ta'limlar va o'quv amaliyot jarayonlarida shakllangan tajribalariga asoslanib Rahmat Fayziyning

"Hazrati inson" romanidan parcha mavzusida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Darslik, metod, texnologiya, tafakkur, adabiyot, 2-jahon urushi, "Sen yetim emassan" kino filmi, roman, qahramonlar.

Yangi zamonaviy texnologiyalarga asoslanib tuzilgan, ta'limning jahon andozlariga mos keladigan dastur va darsliklar yaratish – davr talabi. Aynan shu nuqtai-nazradan olganda, darsliklar yanglandi va rivojlantirildi. Shu sababli pedagogika institutlari hamda universitetlarini bitirib chiqayotgan yoshlar maxsus tayyorgarliksiz adabiyot mashg'ulotlarini talab darajasida o'tkazishga qiynaladilar. Ushbu qiyinchiliklarni oldini olish maqsadida Oliy ta'limda bo'lajak pedagoglar uchun maktab darsliklarini o'qitishga asoslangan bir qancha fanlar qo'shildi va o'quv amaliyotlari, mustaqil ta'lim darsliklari, uzliksiz amaliyot ta'lim mashg'ulotlari tashkil qilindi. Ushbu o'zgarishlarga asoslanib, quyida tajribalar asosida yig'ilgan ma'lumotlarni bir mavzu doirasida qisman tahlil

jarayonida ochib bersak.

Mavzu: Rahmat fayziyning "Hazrati inson" romanidan parcha

Soat: 4soatga mo'ljallangan

Darsda o'tilishi kerak: Tinchlikni qadrlash, urush yillaridagi voqea-hodisalar bilan tanishish, kerakli xulosalarni chiqarish. Fikrni tartiblash va umumlashtirish. Taqdimot tayyorlash.

"Hazrati inson" romanining o'tilishi bo'yicha metodik tavsiyalar quyidagi bosqichlarni o'z ichiga olishi mumkin:

1. Darsga tayyorgarlik

- Roman bilan tanishish: O'qituvchi roman mazmuni, mavzusi, asosiy qahramonlari va g'oyaviy yo'nalishi bilan yaxshi tanish bo'lishi kerak.

- Dars rejasini tuzish: Har bir darsda qaysi bo'limlarni muhokama qilish, qaysi savollarni ko'tarish va qaysi topshiriqlarni berish kerakligini rejalashtirish.

2. Darsni o'tkazish

- Kiruvchi qismlar:

- Motivatsiya: Roman qiziqishini oshirish uchun muallif haqida qiziqarli ma'lumotlar yoki asar mavzusi bilan bog'liq hayotiy voqealar haqida suhbat.

- O'tgan mavzuni takrorlash: Oldingi darslarda o'tilgan qismlar va asosiy voqealarni eslatib o'tish.

- Asosiy qismlar:

- Matn ustida ishlash:

- Talabalar bilan matnni o'qish va tahlil qilish. O'qituvchi o'quvchilarga matnda ko'tarilgan asosiy masalalar, muammolar va qahramonlarning xarakterini tushuntiradi.

- Savol-javob usuli orqali matnni yanada chuqurroq tushunishga yordam berish.

- Muammo va muhokama:

- Asardagi asosiy muammolarni, qahramonlarning ichki ziddiyatlarini muhokama qilish.

- Talabalar fikrini tinglash va ular orasida munozara tashkil etish.

3. Darsdan keyin

- Mustaqil ishlar:

- Yozma topshiriqlar: Talabalar romandagi muhim mavzular yoki qahramonlar haqida insho yozishlari mumkin.

- Ijodiy topshiriqlar: Roman asosida teatr qo'yish, ijodiy sahna ko'rinishlari tayyorlash.

- Baholash:

- Talabalar bilimini test savollari yoki yozma ishlar orqali baholash.

4. Qo'shimcha tadbirlar

- Muallif bilan tanishuv: Muallifning hayoti va ijodiy faoliyati haqida qo'shimcha ma'lumot berish.

- Kitobxonlik: Talabalarni boshqa asarlarni o'qishga undash va bu haqda o'zaro suhbatlar tashkil etish.

Tavsiyalar:

- Interaktiv metodlar: Talabalar darsga faol ishtirok etishi uchun interaktiv usullardan foydalaning, masalan, guruhli muhokamalar, rolli o'yinlar.

- Audiovizual vositalar: Roman asosida ishlangan filmlar yoki videolarni ko'rsatish, musiqiy asarlar bilan tanishtirish.

Bu tavsiyalar orqali "Hazrati inson" romanini samarali o'rgatish mumkin.

Dars ishlanma: "Hazrati Inson" romanini o'rganish

Darsning maqsadi:

- O'quvchilarga "Hazrati Inson" romani mavzusi, asosiy g'oyalari va qahramonlari haqida tushuncha berish.

- Matn tahlili orqali o'quvchilarning adabiy asarlarni chuqur tushunish qobiliyatlarini rivojlantirish.

- O'quvchilarni muhokama va munozara qilishga undash, tanqidiy fikrlashlarini rivojlantirish.

Darsning jihozi:

- "Hazrati Inson" romani matni.

- Audiovizual materiallar (agar mavjud bo'lsa).

- Interaktiv doska yoki proyektor.

- Qog'oz va ruchkalar.

Darsning tuzilishi:

1. Tashkiliy qism (5 daqiqa)

- Salomlashish va o'quvchilarning darsga tayyorligini tekshirish.

- Dars maqsadi va rejasini qisqacha tanishtirish.

2. Kirish qismi (10 daqiqa)

- Motivatsiya: O'quvchilarni darsga jalb qilish uchun roman muallifi va uning ijodiy faoliyati haqida qisqacha ma'lumot berish.

- Suhbat: O'quvchilar bilan "Hazrati Inson" romani mavzusi va asar qahramonlari haqida dastlabki fikr almashish.

3. Asosiy qism (15 daqiqa)

- Matn tahlili (10 daqiqa):

- Roman matnining muhim bo'limlarini o'quvchilar bilan birgalikda o'qish.

- O'qilgan qismlarni tahlil qilish: asosiy voqealar, qahramonlar va ularning xarakterlari, asar g'oyasi.

- Guruhli muhokama (5 daqiqa):

- O'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lish.

- Har bir guruhga ma'lum bir qahramon yoki voqeani tahlil qilish topshirig'i berish.

- Guruhlarning ishlarini taqdim etish va umumiy muhokama qilish.

- Savol-javob (10 daqiqa):

- O'quvchilarga matn bo'yicha savollar berish va ularning fikrlarini tinglash.

- Ijodiy yozish (10 daqiqa):

- O'quvchilarga roman mavzusi bo'yicha qisqa insho yoki hikoya yozish vazifasini berish.

4. Yakuniy qism (10 daqiqa)

- Xulosa:

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

- Dars davomida o'rganilgan asosiy fikrlarni qisqacha takrorlash.
- O'quvchilarning savollari va mulohazalarini tinglash.
- Uyga vazifa:
  - Romanning navbatdagi bo'limlarini o'qish.
  - Roman qahramonlaridan birining xarakterini batafsil tahlil qilish va

yozma ish tayyorlash.

5. Baholash (5 daqiqa)

- Baholash me'zonlari:
  - Faollik va darsdagi ishtirok.
  - Guruhli ishlar va taqdimotlar.
  - Ijodiy yozish topshirig'i.

Qo'shimcha metodlar:

- Audiovizual vositalar: Roman asosida yaratilgan film yoki sahna ko'rinishlarini ko'rsatish (agar mavjud bo'lsa).

- Interaktiv o'yinlar: Rolli o'yinlar orqali qahramonlar obrazini jonlantirish.

Bu dars ishlanmasi o'quvchilarga "Hazrati Inson" romanini samarali o'rganishga yordam beradi va ularni adabiyotga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Adabiyot darslarida o'quvchilarni jalb qilish va ularning adabiyotni chuqur tushunishiga yordam berish uchun turli xil metodlardan foydalanish mumkin. Quyida bir nechta samarali metodlar keltirilgan:

1. Suhbat va Munozara

- Suhbat: O'quvchilar bilan o'qilgan matn haqida suhbat tashkil qilish. Suhbat orqali ularning fikrlarini eshitish va muhokama qilish imkoniyatini berish.

- Munozara: Qahramonlar, ularning harakatlari, asardagi muammolar va muallifning g'oyalari haqida munozara o'tkazish.

2. Tahlil va Talqin

- Matn tahlili: Asarni qismlarga bo'lib o'qish va har bir qismni chuqur tahlil qilish. Asosiy mavzu, g'oya, qahramonlar xakteri va ularning rivojlanishini tahlil qilish.

- Talqin qilish: Matnning simvolik va metaforik ma'nolarini tushunish va talqin qilish.

3. Badiiy ijod

- Insho yozish: Asar qahramonlari, mavzusi yoki muammosi haqida insho yozish. Bu o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantiradi.

- Ijodiy yozish: O'quvchilardan asar asosida hikoya, she'r yoki sahna ko'rinishlari yozishni so'rash. Bu ularning ijodkorlik qobiliyatini oshiradi.

4. Audiovizual vositalar

- Film va videolar: Asarlar asosida ishlangan filmlar yoki videolarni tomosha qilish. Bu usul orqali o'quvchilar asarlarni ko'proq his qilishlari va tushunishlari mumkin.

- Audiokitoblar: Asarlarni audiokitob shaklida eshitish. Bu usul ayniqsa ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun foydalidir.

5. Interaktiv metodlar

- Rolli o'yinlar: Asardagi voqealarni sahnalashtirish va qahramonlar rolini ijro etish. Bu usul o'quvchilarning darsga faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

- Gruppalarda ishlash: O'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lib, har bir guruhga muayyan vazifa berish. Masalan, muayyan qahramon yoki voqeani tahlil qilish.

6. Texnologiyadan foydalanish

- Onlayn platformalar: Turli onlayn platformalarda o'quvchilar bilan muhokamalar tashkil etish. Masalan, forumlar, bloglar yoki ijtimoiy tarmoqlar orqali.

- Interaktiv doskalar: Interaktiv doskalar orqali dars materiallarini yanada jonli va qiziqarli qilish.

7. Kitobxonlik

- Mavzuli kitobxonlik: Talabalarni ma'lum bir mavzu yoki muallif atrofida kitoblarni o'qishga undash.

- Kitob almashish: Talabalar orasida kitob almashish va ular haqida fikr almashish.

8. Loyihaviy metodlar

- Loyiha ishlari: O'quvchilarga ma'lum bir asar yoki muallif bo'yicha loyiha tayyorlashni topshirish. Bu usul ularning mustaqil izlanish va tadqiqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bu metodlar orqali adabiyot darslarini yanada qiziqarli va samarali o'tkazish mumkin. Har bir metod o'quvchilarning qiziqishi va ehtiyojlariga mos ravishda tanlanishi kerak.